

Відгук
офіційного опонента на дисертацію
Холодкової Олени Сергіївни
«ПОЕТИКА СОЛЬНИХ ТА АНСАМБЛЕВИХ СКРИПКОВИХ ТВОРІВ
Г. Ф. ТЕЛЕМАНА В КОНТЕКСТІ БАРОКОВОЇ РИТОРИКИ»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальності 025 – Музичне мистецтво.

Дослідження *Олени Сергіївни Холодкової* присвячене складним питанням барокової музичної риторики на прикладі скрипкових творів Георга Філіппа Телемана. Авторка справедливо зауважує: «Розуміння закономірностей барокової композиції з риторичної перспективи дозволяє всебічно дослідити поетику творів композитора, і, відповідно, розкрити їх зміст, що є важливим не тільки для науковців, але і для виконавців» (с. 16). Важко не погодитись з думкою: «серед музикантів досить міцно закріпилося твердження, що в основі барокової риторики лежать виключно риторичні фігури, які складають афекти» (с.44). Текст дисертації переконливо доводить, що сьогодні потрібно широке розуміння риторики, адже сучасна виконавська практика все більше занурюється в барокові твори, аутентичне (історично виважене) виконання і потребує відповідних музикознавчого підґрунтя і музичної критики.

Проблеми наукового розуміння і виконання барокової музики є актуальними як для музикознавців, так і для виконавців. Тому тема дослідження *Олени Сергіївни Холодкової* має, як видається, подвійну актуальність і подвійну новизну. По перше, — це дослідження сучасного стану розуміння музичної риторики, по друге, — аналіз малодосліджених в українському музикознавстві скрипкових творів Георга Філіппа Телемана.

Наукова новизна отриманих результатів є наочною. В роботі обґрунтовано аналітичну концепцію риторичного канону в музиці; запропоновано загальну дефініцію музичної риторики; розкрито принципи поетики в скрипкових фантазіях, дуетних скрипкових сонатах та концертах

для чотирьох скрипок без супроводу Г. Ф. Телемана крізь призму барокової риторики.

Амбітні мета і завдання роботи вимагають ґрунтовної основи. Олена Сергіївна Холодкова опановує великий корпус літератури. Список використаних дисертанткою джерел налічує 249 позицій (172 з яких іноземними мовами). Треба підкреслити, що спектр використаних джерел є надзвичайно широким: від барокових трактатів до сучасної іноземної літератури. Все це дозволяє професійно і коректно застосовувати елементи барокової риторики при аналізі музичних композицій Г. Ф. Телемана.

Робота містить всі необхідні ракурси висвітлення особливостей музичної риторики і специфіки обраних творів Г. Ф. Телемана. У **Першому розділі** «Музична риторика в контексті барокової поетики» розглянуто історію вивчення музичної риторики від трактатів XVII – XVIII століть до сучасних досліджень. Цьому присвячені два перших підрозділи. Третій, «Риторичний канон в музиці», присвячений сучасному розумінню риторики. Опанування великого корпусу літератури дозволяє авторці запропонувати своє визначення: «Музична риторика – це система поетики, що ґрунтується на основних аспектах риторичного канону (*inventio, dispositio, decoratio, pronuntiatio, memoria*), як на рівні композиторського тексту, так і на рівні виконавської інтерпретації» (с.56). Важливим в даному розділі стає позиція про те, що не можна зводити музичну риторичку до риторичних фігур, що переконливо доводиться в роботі диференціацією елементів «риторичного канону». Також показовим тут видається інтерпретаційний аспект. Спрямованість визначення на виконавця значно розширює прагматику цього визначення.

Другий розділ «Фантазії для скрипки соло Г. Ф. Телемана в контексті барокової риторики» присвячений циклу 12 фантазій для скрипки соло Г. Ф. Телемана (BWV 40:14 – 40:25). Цей аналіз вписаний в широке коло питань специфіки жанру барокової фантазії, її історії, а також втілення в

творчості сучасників Г. Ф. Телемана. Тут представлена власна типологія фантазій: сюїтного, сонатного і змішаної структури. Проведений аналіз приводить авторку до висновку: «Аналіз фантазій дає можливість поглянути на їх форму не тільки з погляду барокової поетики, але і розробити адекватний план виконавської інтерпретації, оскільки логіка риторичного канону дає можливість глибше пізнати твір» (с.122-123).

У **Третьому** розділі «Риторика в ансамблевій музиці Г. Ф. Телемана» досліджено Шість сонат для двох флейт або скрипок (TWV 40:124-129) і Концерти для чотирьох скрипок без басу Г. Ф. Телемана. Виразна мова, тонкі влучні спостереження, міцна музикознавча база, професійне скрипкове «тактильне» відчуття матеріалу визначають високий рівень аналітичних нарисів.

У **Висновках** підсумовано результати роботи і визначено перспективи вивчення виконавських редакцій скрипкових концертів. Цілісність роботи, на нашу думку, вдало доповнюють Додатки, які містять схеми аналізованих творів.

Об'ємна концепція роботи не викликає суттєвих зауважень. Незначних уточнень на майбутній розвиток цієї перспективної теми потребують наступні моменти:

1. Питання порівняння риторики і семіотики є надзвичайно складним і багатовекторним, адже риторика (в тому числі музична) знаходиться в іншій площині виявлення комунікативних і смислових умов реалізації людини. В тексті дисертації порівняння риторики і семіотики видається дещо прямолінійним і таким, що скоріше заплутує розуміння риторики, аніж сприяє диференціації її елементів. Проблема ускладнюється ще й тим, що сучасне музикознавче осмислення оперує семіотичними поняттями, в тому числі при дослідженні музичної риторики. Тому можна порадити авторці в подальшому дослідженні більш ґрунтовно дослідити цей аспект.

2. Робота «заграла» би ще більш яскравими фарбами, якби в Додатках був представлений музичний матеріал у його відповідності етапам риторичного канону. Наведу один з багатьох прикладів: «Концерт D-dur в досить стислих масштабах репрезентує і характерну палітру, і різноманітність риторичних прийомів. Загалом на перший план виходить риторичне *inventio*, що втілюється в повільних частинах, які готують надходження наступних жвавих, *dispositio*» (с.174). Така деяка «розмитість» формулювання потребує наочності нотних прикладів, бо незрозумілі місце і масштаби *inventio*.

Для продовження наукової дискусії пропоную відповісти на такі питання:

1. Сучасний виконавець, як правило, на жаль, не має належних уявлень про риторику. Як на Вашу думку, що змінюється для нього в розумінні музичного твору, якщо він опановує основи барокової музичної риторики, і як це може вплинути на його інтерпретацію?
2. В роботі представлена дефініція типів композицій («сюїтного типу», «сонатного типу», «типу змішаної структури») з циклу «12 фантазій для скрипки соло», чи є відмінність прояву риторики в різних типах фантазій?
3. Як на Ваш погляд, чи може бароковий риторичний канон бути застосований сучасними композиторами, чи може він об'єднуватися з новітніми техніками композиції?

Висловлені зауваження і питання не впливають на високий рівень цієї наукової роботи.

Публікації за темою дисертації представлені у необхідній кількості. За змістом публікації розкривають провідні положення дисертації. Загалом, дисертація та наукові публікації виконані здобувачем із дотриманням академічної доброчесності.

Отже, після ознайомлення з текстом дисертації *Холодкової Олени Сергіївни* «Поетика сольних та ансамблевих скрипкових творів Г. Ф. Телемана в контексті барокової риторики», яка подана до захисту до разової ради, підсумовуючи викладені вище схвальні враження і дискусійні міркування, констатуємо: актуальність вирішуваної наукової проблеми, системність її опрацювання, новизна, теоретико-практичне значення, правдивість висновків слугують переконливими підставами для визнання праці такою, що відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2022 року №44, підготовлена відповідно до напрямків наукового дослідження освітньо-наукової програми Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. За виконання цієї праці *Холодкова Олена Сергіївна* цілковито заслуговує на присудження пошукуваного наукового ступеня в галузі знань 02 – Культура і мистецтво, за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри теорії музики
Національної музичної академії України
ім. П. І. Чайковського

Жарков О. М.